

ภาคผนวก 2

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีกระแสพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม ทรงแนะนำทางรอดคนไทย ต้องช่วยกันกิน-ใช้ ของที่ผลิตขึ้นเอง อย่าคิดแต่ทุ่มทุนทำเพื่อส่งออกอย่างเดียว และทรงเตือนสติ อย่าทำอะไรเกินตัว ให้อยู่อย่างสมถะและสามัคคี จะช่วยให้ชาติรอดพ้นวิกฤต

เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม 2540 เวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่ง ซึ่งในปีนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมพรรษาครบ 70 พรรษา เมื่อเวลาประมาณ 16.30 น. วันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และหม่อมเจ้าหญิงสิริวัณวรี มหิดล เสด็จลง ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชทานพระบรมราโชวาท ให้คณะรัฐมนตรีและคณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้าฯ ถวายพรชัยมงคล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ มีใจความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังนี้

... มาใหม่ ๆ นี้ โครงการต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น โรงงานก็เกิดขึ้นมาก จนกระทั่งคนเขานึกว่าประเทศไทยเป็นเสือตัวเล็ก ๆ และเป็นเสือตัวโตขึ้น เราไปเห่อว่าจะเป็นเสือ

* กระทรวงมหาดไทย. 2541 : 9-17

ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง

อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเองสำหรับครอบครัว อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

อย่างนี้นักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัย เพราะว่าคนอื่นเขาก็ต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง รู้สึกไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า การผลิตที่พอเพียงทำได้

อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก ๆ แต่ละครอบครัวเก็บและถ้ามีพอกี่ขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะทางภาคอีสาน เขาบอกต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย อันนี้ถูกต้อง ข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วของตัวเองจะบริโภคเองต้องซื้อ จะซื้อจากใคร ทุกคนปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมากเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะว่าประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียว เป็นคนโง่ อันนี้ที่เป็นสิ่งสำคัญ

เคยสนับสนุนบอกว่าให้เขาปลูกข้าวบริโภค เขาชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้น และเก็บไว้เพื่อใช้บริโภคตลอดปี ถ้ายังมีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย ที่พูดอย่างนี้เพราะว่าข้าวที่ปลูกสำหรับบริโภคไม่ต้องเที่ยวรอบโลก ถ้าข้าวที่ซื้อจะต้องข้ามจังหวัดหรืออาจจะข้ามประเทศมา ค่าขนส่งนั้นก็บวกเข้าไปในราคาข้าว

เขาบอกขายข้าวหอมมะลิได้ราคาแพง ซึ่งเป็นความจริงตอนที่ขายผู้บริโภคในต่างประเทศ แต่ต้นทุนไม่ได้ตอบแทนมากนักและยังต้องไปซื้อข้าวบริโภค ซึ่งจะแพงกว่า เพราะจะต้องขนส่งมา

ข้อนี้ได้ทราบดี เพราะว่าเมื่อมีภัยธรรมชาติ จะเป็นที่ไหนก็ตาม สมมติว่ามีอยู่ที่เชียงราย ทางเจ้าหน้าที่บอกว่าออกไปสงเคราะห์และก็ขอข้าวที่จะไปแจก เราก็ซื้อข้าวในราคาถูกๆ หมายความว่าข้าวนั้นมาจากเชียงรายเพราะเชียงรายเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ มาจากเชียงรายขนส่งมาถึงกรุงเทพฯ ซื้อที่กรุงเทพฯ และส่งไปเชียงราย เสียค่าขนส่งเท่าไร แต่แท้จริงไปซื้อที่เชียงรายได้ ซื้อที่กรุงเทพฯ แต่ให้เขาจ่ายที่เชียงราย ข้าวนั้นไม่ต้องเดินทาง แต่ว่าราคาเขา

เดินทาง คือ พ่อค้าเขานำข้าวในนามในเอกสารนำเข้ากรุงเทพฯ เขาเอาค่าเดินทางของข้าวจาก เชียงรายเข้ากรุงเทพฯ และบวกค่าเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเชียงราย ลงท้ายต้องเสียเงินราคา ข้าวแพง ผู้ที่บริโภคข้าวในภาคเหนือก็ต้องเสียแพงเช่นเดียวกับภาคใต้ ถ้าใกล้เคียง อย่าง นราธิวาสก็ซื้อข้าวจากพัทลุง

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียก *Trade Economy* ไม่ใช่ แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียก *Self Sufficient Economy* ถ้าเราทำแบบที่ไหนทำได้ คือ เศรษฐกิจ แบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน

อย่างทุกวันนี้เราเดือดร้อน สำหรับข้าวก็เห็นชัด สำหรับสิ่งอื่นประชาชนก็ต้องใช้ มี สิ่งของจำเป็นที่จะใช้หลายอย่างที่เรำทำในเมืองไทยและสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก ใช้เอง ด้วยแต่สำหรับส่งนอกนั้นก็มีพิธีการมากมาย มีทางที่จะผ่านมากมาย ลงท้ายกำไรไม่เหลือ กำไร มันน้อย แต่ถ้าสามารถที่จะติดต่อโดยตรง อย่างกลองนี้เขาติดต่อโดยตรงเขาส่งไปเป็นหีบ ๆ ที่ลงเรือ ที่เรียกว่า Container ก็ส่งไปเต็ม Container ลงท้ายค่าขนส่งไม่แพงนัก

พูดกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขาย รู้ว่าท่านทั้งหลาย กำลังกลุ้มใจในวิกฤตการณ์ ตั้งแต่คนที่มั่งเงินน้อยจนกระทั่งคนที่มั่งเงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะ เปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วน สี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ แต่โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะ เดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้ ที่จริงในที่นี้ก็มีนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็ควรจะเข้าใจที่พูด

อย่างรถที่นำมาเมื่อสักครู่ สร้างด้วยฝีมือคนไทย มีการใช้วัตถุดิบในเมืองไทยจำนวน หนึ่งโดยเฉพาะค่าแรงรถคันนี้โรงงานนั้นเดี๋ยวนี้ผลิตไม่ได้เพราะว่าคนซื้อไม่มีเงิน ทำให้ไม่มี การหมุนเวียนของเงิน ก็เลยสร้างรถคันนี้มา คนที่สร้างรถคันนี้มีจำนวน 200 กว่าคน เขาทำ รถคันเดียว เลยทำให้เห็นว่าน่าจะหาทางช่วยเหลือคนที่อยู่ในโรงงานนี้ แต่โรงงานเขาก็ดี เขา ก็ดูแลคนงาน ไม่ได้ทำให้คนงานเดือดร้อนจนเกินไป เท่ากับมีสวัสดิการ งานก็ทำไม่มากเท่า ก่อนนี้ และเงินที่ได้ก็ไม่มากเท่าก่อนนี้ แต่ก็พออยู่ได้

และเขามีความตั้งใจที่จะทำประโยชน์ในพื้นที่ที่เขายังมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่ เขาบอกว่าเขา ขอไปดูแลโครงการที่เขาเห็นชอบว่าทำอย่างไร สำหรับเพาะปลูกในที่ทุรกันดาร ในที่ที่ไม่ค่อย เหมาะสมในการเพาะปลูก เลยตั้งใจสนับสนุนเขา ให้เขาดูแลเหมือนโรงสีในสวนจิตรฯ นี้ ซึ่งก็ไม่แพงนัก เมื่อตั้งโรงสีแล้วก็ปลูกข้าวเองบ้าง ไปซื้อข้าวจากเกษตรกรมาสีและขายในราคา ที่เหมาะสมในรูปสหกรณ์ดังที่ทำที่สวนจิตรฯ ไม่ได้ใช้ข้าวที่ปลูกที่ในสวนจิตรฯ เพราะว่าข้าว

ที่ปลูกในสวนจิตรฯ เอาไปเข้าพิธีแรกนาขวัญ แต่ถ้าพูดถึงข้าวที่โรงสีนี้ใช้ ไปซื้อจากเกษตรกรโดยตรง โดยให้ราคาที่เหมาะสม เกษตรกรก็มีความสุขเพราะขายข้าวในราคาที่เหมาะสม และผู้บริโภคก็ซื้อในราคาถูก เพราะไม่ต้องมีการขนส่งมากเกินไป ไม่ต้องมีคนกลางมากเกินไป ตกผลผู้ผลิตผู้บริโภคก็มีความสุข

กิจการแบบนี้ก็เคยแนะนำไป ซึ่งในหน่วยทหารบางหน่วยเขาก็ทำโรงสีและสนับสนุนเกษตรกรที่อยู่รอบ ๆ กองทหารนั้น ก็มีความสุข ที่นิคมต่าง ๆ นิคมที่ประจวบฯ บ้าง ที่ภาคใต้บ้าง ที่อื่นเขามีโรงสีและทำให้การซื้อข้าวขายข้าวเป็นที่พอใจของผู้ขาย

เคยได้แนะนำกับบริษัทใหญ่ ๆ ให้ทำ ก็ไม่ทราบว่าเขาทำหรือไม่ทำ แต่ว่าถ้าทำอย่างที่กองทหารและนิคมทำ ก็สามารรถที่จะประหยัดและมีกิน

การตั้งโรงสีย่อมต้องการลงทุน การเพาะปลูก ผลิตข้าวหรือผลิตสิ่งของทางเกษตรก็ต้องการลงทุน จะเอาเงินทุนมาจากไหน ก็นี้กว่าผู้ที่มีจิตใจกุศลก็สามารถที่จะสนับสนุนอย่างมีพ่อค้าบางคนมาบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนกิจการที่ทำอยู่

พูดถึงเรื่องทฤษฎีใหม่ ก็ต้องมีผู้ที่สนับสนุน เพราะชาวบ้านโดยเฉพาะเกษตรกรเขาอาจไม่มีทุนพอสำหรับเริ่มโครงการ แต่ถ้าสนับสนุนแล้ว เอกชนสนับสนุนด้วย ทางราชการก็สนับสนุนด้วยเป็นเงินที่สนับสนุนและเป็นเงินที่ทำงาน เงินทำงาน หมายความว่าเมื่อผลขึ้นมา มีผลขึ้นมาต่อเกษตรกรและมีผลต่อประเทศชาติในส่วนรวม เศรษฐกิจของประเทศชาติก็ไม่ฝืดเคือง และอย่างนี้ก็ทำได้เร็วพอใช้

อย่างเมื่อไม่กี่เดือนมีคนเอาที่มาให้ อยู่ที่อำเภอปักธงชัย ตอนแรกเขาจะให้ 9 ไร่ เสร็จแล้วเวลามาพบเขาเกิดพอใจ เขาบอกว่าเขามีที่ 30 ไร่ เขาขอที่ 9 ไร่เอาไว้สำหรับแจกลูก ๆ 3 คน คนละ 3 ไร่ ส่วนที่ 21 ไร่ นั้น เขาให้ทำโครงการอะไรก็ได้ ตอนแรกเขานึกจะตั้งวัดเพื่อนของเขาคัดค้านว่ามีวัดอยู่แล้ว เขาเลยบอกว่าจะตั้งที่พักสำหรับโรงพยาบาลซึ่งอยู่ห่างจากที่นั่นประมาณกิโลเมตร ในที่สุดเขาเอามาให้ บอกว่าทำอะไรก็ได้ นึกว่าถ้าทำที่พักหรือโรงพยาบาลก็อาจไม่มีประโยชน์ในทันที จึงจะทำโครงการสาธิตทฤษฎีใหม่ในส่วนที่ที่เหลือส่วนหนึ่งจะทำการเพาะปลูกแบบชาวบ้านแบบไม่ได้ส่งเสริม หมายความว่าใช้น้ำฝนใช้ธรรมชาติ แต่อีกส่วนหนึ่งจะทำแบบทฤษฎีใหม่ ที่ขุดสระและแบ่งเป็นพื้นที่ที่จะปลูกข้าว ปลูกต้นไม้ยืนต้น ปลูกพืชไร่ พืชสวน

เริ่มมาไม่กี่เดือนก็ได้รับรายงานเมื่อวานนี้ว่า ได้ดำเนินการแบ่งส่วนที่จะทำ อะไร ๆ และมีสระน้ำขุดแล้ว มีความบกพร่องอยู่บ้างว่าน้ำมีความเป็นด่างเกินไป เลี้ยงปลายังไม่ได้ ก็

มีการแก้ไขเพื่อให้หน้านั้นเป็นกลาง เพื่อที่จะใช้นั้นมาสำหรับ เลี้ยงปลาได้ วิธีแก้หน้าเป็นค่างก็เอาปุ๋ยคอกแช่ลงไปในน้ำทำให้น้ำนั้นเป็นกลางได้

ส่วนอีกแห่งที่มีคนเขาให้เหมือนกัน ได้ทำการทดสอบทดลองในปีนั้นว่า ขุดแล้วดินจะเปรี้ยว น้ำจะเปรี้ยวไหม นักวิชาการบอกยิ่งขุดยิ่งเปรี้ยว ที่จริงก็ทราบแล้วว่าเป็นเช่นนั้น แต่จะต้องพิสูจน์ให้ดูว่าขุดแล้วเปรี้ยว เอาจริงก็เปรี้ยวจริง ๆ คนไปขิมน้ำนอกน้ำเปรี้ยว เปรี้ยวเหมือนน้ำส้มสายชู เปรี้ยวมากทำให้ใช้สำหรับการเพาะสำหรับเลี้ยงปลาไม่ได้ แต่ก็เป็นการทดลอง บอกกับเจ้าหน้าที่ว่าถ้าหากว่าน้ำนั้นยังเปรี้ยวแล้วจะให้หายเปรี้ยว เขาก็บอกมีวิธีเอาปูนใส่ ใส่หินปูนเข้าไปจะดี เลยบอกให้เขาทราบว่ามันเป็นการทดลอง ยังไม่ต้องการใช้น้ำนั้น แต่ว่ายังมีที่ข้าง ๆ ที่ได้ซื้อเพิ่มเติมสำหรับทำการทดลองนี้ จะทดลองอีกแบบหนึ่ง แบบที่จะไม่ขุดลึกอย่างนั้น เพราะถ้าขุดลึกก็ไปเจอเปรี้ยว ขุดดิน ๆ แล้วเอาน้ำจากคลองที่อยู่ใกล้ ๆ นั้นมาใส่ แล้วทดลองทำการเพาะปลูก ถ้ามีที่เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อาจจะทำดังนี้ได้และทำได้เร็ว เพียงไม่กี่เดือนก็ได้ผลขึ้นมาได้...

... ที่วันนี้ได้พูดไปแล้วนั้น เป็นวิธีแก้ไขสถานการณ์วิกฤตในปัจจุบันวิธีหนึ่ง เพราะในสมัยนี้เป็นสมัยที่พูดกันได้ว่าโลกาภิวัตน์ ซึ่งเราก็จะต้องทำตามประเทศอื่นด้วย เพราะว่าถ้าไม่ทำตามประเทศอื่นตามคำสัญญาที่ไว้ เขาอาจจะไม่พอใจ

แต่ทำไมเขาไม่พอใจ เพราะว่าของเขาเองก็มีวิกฤตการณ์เหมือนกัน การที่ประเทศใกล้เมืองไทยในภูมิภาคนี้มีวิกฤตการณ์ด้วย ก็ทำให้เราตื่นจากวิกฤตการณ์นี้ยากขึ้น และไม่ใช่ว่าเฉพาะประเทศที่อยู่ในภูมิภาคนี้ แม้ประเทศที่ดูท่าทางเจริญรุ่งเรืองดี ก็ยังรู้สึกที่กำลังจะเดือดร้อนขึ้น เพราะว่าถ้าไม่แก้ไขวิกฤตการณ์ในมุมไหนของโลก ส่วนอื่นของโลกก็ต้องเดือดร้อนเหมือนกัน

ฉะนั้น ต้องดูว่าเราพยายามที่จะอุ้มชูประชาชนได้ และให้ประชาชนได้ทำงานได้ มีรายได้ ก็จะสามารถผ่านวิกฤต ถ้าจะทำแบบที่เคยมีนโยบาย คือผลิตสิ่งของทางอุตสาหกรรมมากเกินไปในเมืองไทยตลาดก็น้อยลง เพราะว่าคนมีเงินน้อยลง แต่ข้อสำคัญเขาบอกว่าให้ส่งออกไปยังประเทศอื่น ประเทศอื่นเขาก็เดือดร้อนเหมือนกัน เขาก็ไม่ซื้อ ถ้าผลิตเป็นผลิตผลทางอุตสาหกรรมและไม่มีผู้ซื้อ ก็เป็นหมันเหมือนกัน

ผลิตผลของเราอาจจะคิดว่าหลายประเทศในภูมิภาคนี้ คือ มีอุตสาหกรรมที่ เรียกว่าสุดยอด แต่ที่เกิดมีวิกฤตการณ์ขึ้นมาก็ เพราะว่าขยายการผลิตมาแล้วไม่มีใครซื้อ เพราะไม่มีใครมีเงินพอที่จะซื้อ อย่างรถยนต์ที่เข้ามาเมื่อครั้ง เขายังมีรถยนต์อยู่ในสต็อกแต่ขายไม่ออก ไม่ใช่ที่ไม่มีคนอยากได้รถ แต่คนอยากได้รถนั้นไม่มีเงิน ถ้าจะขายรถโดยที่เขาไม่จ่ายเงินให้ ใช้

เงินเชื่อ บริษัทก็ไปไม่รอดเหมือนกัน ฉะนั้นเขาชะลอการสร้าง เขาก็เลยมาทำรถคันนี้ให้โดยใช้คนงานตั้ง 200 กว่าคน

นี่ก็เป็นเรื่องของการแก้ไขวิกฤตการณ์ แต่ว่าผู้ที่ชอบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ อาจจะไม่ค่อยพอใจ มันต้องถอยหลังเข้าคลอง มันจะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนนัก คือใช้เครื่องมือที่ไม่หรูหรา อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป และถ้าไม่ทำอย่างที่ว่าก็จะแก้วิกฤตการณ์นี้ยาก

ยังไม่ได้พูดถึงคำที่ทุกครั้งเคยพูด ว่าต้องสามัคคีกัน ต้องอย่าปิดขากันมากเกินไป แต่ว่าไม่ได้หมายความว่าต้องมีการทำแบบที่บางคนก็จะทำ คือจะต้องให้ทุกคนมีโอกาสทำงานตามหน้าที่ และเมื่อทำงานตามหน้าที่แล้วก็หวังดีต่อผู้อื่น อันนี้จะเป็นหลักที่สำคัญ คือทำงานด้วยการเห็นอกเห็นใจกันและทำด้วยความขยันหมั่นเพียร

... วันนี้ได้พูดเรื่องราวที่อาจจะนำคิดและท่านเองเป็นผู้มีความรู้ ก็ต้องใช้ความรู้ความฉลาดที่จะแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่มีอยู่ ในการนี้ ขอให้ทุกท่านซึ่งมีหน้าที่แต่ละท่านพยายามใช้สติปัญญาและกำลังให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งนี้ประเทศชาติจะก้าวหน้าและมีความปลอดภัยต่อไป ขอให้ทุก ๆ ท่านได้รับพร มีความเจริญรุ่งเรือง ร่างกายแข็งแรง จิตใจปัญญาเข้มแข็งเลียบแหลม เพื่อที่จะได้มีความสำเร็จทุกประการในงานการที่ท่านกำลังทำ